PRIVACY & ACCEPTATIE

5 aanbevelingen ten aanzien van privacy en acceptatie door bezoekers bij dataverzameling in binnensteden

Privacy en acceptatie

In de inventarisatieronde aan het begin van het project hebben gemeenten bijzondere aandacht gevraagd voor privacy voor enacceptatie door bezoekers ten aanzien van dataverzameling in binnensteden. Hieraanis binnen het project gehoor gegeven door deze onderwerpen centraal te stellen bij het maken van keuzes ten aanzien van de gebruikte data en meetinstrumenten.Daarnaast is er in samenwerking met deVereniging Nederlandse Gemeenten(VNG) en pilotgemeenten Amersfoort en Zwolle een bijeenkomst over dit thema georganiseerd met de titel 'Dataverzameling over binnensteden: privacy, acceptatie en publieke waarden'.

Deelnemers

Voor deze bijeenkomst – die op 9 december 2019 in Zwolle heeft plaatsgevonden (Zie Figuur 1) – zijn naast professionals van bedrijven en gemeenten ook burgerbelangenverenigingen en inwoners van Zwolle uitgenodigd. Dit heeft het aantal van 26 deelnemers opgeleverd. Hiervan waren er vier inwoner.
De overige deelnemers waren vertegenwoordigers van: Bits of Freedom, XS4ALL, Stichting Zwollefonds, Atos (twee personen), Antea Group, Esri Nederland (twee personen), De Nieuwe Winkelstraat (twee personen), CityTraffic, Arcadis en de gemeenten Rotterdam, Enschede, Amersfoort, Leiden, Eindhoven, Arnhem, Hardenberg en Zwolle (twee personen).

Figuur 1. Bijeenkomst 'Dataverzameling over binnensteden: privacy, acceptatie en publieke waarden'.

Introductie

Na een welkomstwoord en een korte uitlegover Smart Zwolle door Wethouder Michiel van Willigen van de gemeente Zwolle en een voorstelronde volgden er presentaties van de gemeenten Amersfoort en Zwolle.
In deze presentaties kwamend oelstellingen van deze gemeenten met het verzamelen van data over binnensteden aan bod. Bij iedere doelstelling presenteerde de gemeenten de bijbehorende manieren van data verzamelen. Denk aan een autoluwe binnenstad als doelstelling en fijnstofsensoren en slimme camera's voor nummerbordherkenning voor het toelaten van auto's met een ontheffing

als bijbehorende meetinstrumenten. Daarna werd een van de doelstellingen van Hightech Binnenstad plus de bijbehorende manieren van data verzamelen gepresenteerd. In dezelfde presentatie werd ook het begrip publieke waarden toegelicht. Hierbij vormde een rapport van het Rathenau-instituut over publieke waarden [1] de basis. Dit rapport beschrijft hoe de voortdurend toenemende digitalisering allerlei maatschappelijke en ethische vragen oproept. De overheid, maar ook bedrijven en de samenleving zijn nog niet in staat om goed om te gaan met dit soort vraagstukken. Belangrijke publieke waarden als gelijke behandeling, privacy, transparantie, menselijke waardigheid en autonomie komen daardoor onder druk te staan. Deze uitleg over publieke waarden, doelstellingen en dergelijke was bedoeld om de deelnemers een gemeenschappelijke basis te geven voor de workshop die volgde.

Workshop

In de workshop werd in vier groepen gediscussieerd en samengewerkt. Het doel was om handvatten voor gemeenten ten aanzien van privacy en acceptatie op te leveren op het gebied van dataverzameling en -gebruik in binnensteden. Zo werd er gediscussieerd over de vraag welke manieren van data verzamelen geoorloofd zijn voor welke doelstellingen, over of de doelstelling van invloed is op wat acceptabel is en over welke publieke waarden wanneer in het geding komen.

De belangrijkste uitkomsten van de bijeenkomst, geformuleerd in de vorm van aanbevelingen, waren:

Het doel van een specifieke vorm van dataverzameling moet helder zijn omdat het van grote invloed is op of deze acceptabel gevonden wordt.
Alleen om zwaarwegende redenen mogen bijvoorbeeld persoonsgegevens gebruikt worden. Zo zullen, aldus enkele deelnemers aan de workshop, voor een zwaarwegend (en liefst tijdelijk) veiligheidsdoel, inwoners en bezoekers het gebruik van persoonsgegevens eerder acceptabel vinden dan voor een economisch doel.

Er moet in alle gevallen een zorgvuldige afweging met alle belanghebbenden plaatsvinden wat betreft doelen en de bijbehorende dataverzameling met publieke waarden als leidraad.
Er moet een helder doel zijn in de vorm van een probleem dat opgelost moet worden en de middelen – zoals de manieren van dataverzameling – moeten proportioneel zijn. Ondernemers, inwoners, belangenorganisaties, bedrijven, gemeente-ambtenaren, gemeenteraadsleden en andere

belanghebbenden moeten hierover samen in gesprek. Publieke waarden kunnendaarbij een leidraad vormen.

Het verdient aanbeveling om bij het raadplegen van belanghebbenden, sessies over verschillende doelen en gemeentelijke taken te bundelen.
Dit kan door per gemeentelijke taak (verkeer, stadsontwikkeling et cetera) een of meerdere bijeenkomsten per jaar te organiseren, maar ook door dat voor alle gemeentelijke taken tegelijk te doen. Dit zorgt voor structurering van en efficiëntie bij het betrekken van belanghebbenden bij dataverzameling binnen de gemeentelijke organisatie en voor meer zichtbaarheid van thema's als dataverzameling en digitalisering bij de stakeholders.

Er dient helder gecommuniceerd te worden over (doelen met) dataverzameling en de manieren vanverwerken en analyseren van data.
Het is van belang om, zodra nieuwe vormen van dataverzameling ingezet worden, hierover breed te communiceren. Het moet helder zijn welke data voor welk doel op welke manieren worden verzameld. Daarnaast moet helder zijn hoe die data worden verwerkt en geanalyseerd om tot beslissingen te komen en hoe groot de betrouwbaarheid van de uitkomsten is. Houd bij communicatie-uitingen rekening met het feit dat technologiemogelijkheden snel kunnen veranderen. Leg daarom niet alleen de werking uit van specifieke technologie maar leg ook de principes op een hoger abstractieniveau uit.

Controlemechanismen helpen om het vertrouwen van belanghebbenden tot stand te brengen en te behouden.
Zorg als gemeente voor regelmatige externe audits en/of stel een controlerend orgaan in met vertegenwoordigers van de verschillende typen belanghebbenden, waaronder inwoners.

Het valt op dat de uitkomsten van deze workshop vrijwel stuk voor stuk gebruiktkunnen worden om invulling te geven aaneen van de blinde vlekken die Rathenauinstituut benoemde in het rapport over publiek waarden [1]: het 'maatschappelijk tegengeluid en debat'. Het rapport geeft aan dat de overheid nader onderzoek dient te doen naar hoe het tegengeluid van nietgouvernementele organisaties en burgers in het debat over digitalisering kan worden versterkt. De uitkomsten van de workshop bieden hier handvatten voor.

Principes voor de digitale samenleving

De VNG heeft vijf 'Principes voor de digitale samenleving opgesteld' die handvatten moeten bieden aan gemeenten wat betreft dataverzameling en -gebruik in de openbare ruimte. Deze principes werden aan het einde van de bijeenkomst door de VNG gepresenteerd aan de deelnemers. De principes zijn: 1) van maatschappelijke waarde, 2) rechten over data geregeld, 3) toegankelijke en veilige digitale infrastructuur, 4) partijen verbonden en 5) transparantie centraal.

Na de presentatie is gezamenlijk onderzocht of het op basis van de uitkomsten van de workshop nodig was om aanvullingen te formuleren op deze principes. Dit bleek niet het geval te zijn. De uitkomsten van de workshop zijn in de meeste gevallen nadere invullingen van de principes. Zo beschrijft het principe 'partijen betrokken' dat samenwerking tussen onder andere gemeenten, inwoners en bedrijven essentieel is. De uitkomsten van de workshop bevatten twee specifieke invullingen van die samenwerking: over het raadplegen van de belanghebbenden en over de controlemechanismen waarin vertegenwoordigers van alle typen belanghebbenden een rol in kunnen spelen.

Referenties

[1] L. Kool; J. Timmer and R. van Est, *Opwaarderen: borgen van publieke waarden in de digitale samenleving.* Rathenau Instituut, 2017.